

spodin, zatim Apoštoli. (Slično govori Apostol i u Antiohiji Pisidijskoj. Djel. apošt. 13, 31).

Preporučam bogoslovima.

Dr. Franjo Zagoda.

Schaefer - Meinertz: Einleitung in das Neue Testament. Paderborn, Schöningh 1913.

Meinertz preradio je vrsni Uvod Schaefera, koji je prvi puta izdan g. 1898. Nastojao je, da bude knjiga svestrano dotjerana prema najnovijim rezultatima biblijskih znanosti. Navodi veliku literaturu na početku i kod svake knjige. Kako je namijenjena u prvom redu bogoslovima, to izbija često apologetički momenat, a čuva se rariteta i kurioziteta, koje je u novije vrijeme gdje koji učenjak iznio. S počitanjem pozivlje se uvijek na tradiciju. Na koncu dodao je auktor četiri manuskripta za zornu obuku.

Što se tiče kronologije, Meinertz zastupa kasniji postanak naših evanđelja. Za Matejevo evanđelje drži, da je postalo istom oko 63. god. Prije nije bilo potrebno, pošto su vjernici Palestinski bili veoma revni, a živio u Jerusalemu Jakov mlagji, apoštol.¹ Dakako da i Meinertz kao katolički exegeta brani protiv „kritike“ postupak sinoptičkih evanđelja prije razorenja Jeruzalema.

Budući da auktor u brojnim notama upozoruje na razna biblijska djela i rasprave, to će se njegovom vrsnom knjigom moći svaki poslužiti, koji želi napredovati u lijepom biblijskom studiju.

Dr. Franjo Zagoda.

Pözl. Der Weltapostel Paulus. (Biblische Zeitfragen). Münster i. W. 1914. erste und zweite Auflage.

Raspravica je izvadak iz najvećega katoličkog kritičkog znanstvenog djela Pözllova o Pavlu.² Raspravica odlikuje se istim vrlinama, koje rese i

glavno djelo. Pisac poslužio se najnovijim pronagjenim inskripcijama, koje divno utvrđuju rad Pavlov, kako ga predočuju Djela Apoštolska i Poslanice. Za otok *Mełta*, na kom se Apoštol iza brodoloma iskrao, drži s većinom tumača, da je Malta.³

Dr. Franjo Zagoda.

Pfleischiffer Georg: Deutsche Kultur, Katholizismus und Weltkrieg, eine Abwehr des Buches „La guerre allemande et le catholicisme“. Drugo izdanje. Freiburg im Br. 1916. Herdersche Verlagshandlung.

Lanjske godine izašla je u Francuskoj i to u Parizu knjiga pod ovim naslovom: *La guerre Allemande et le Catholicisme. Ouvrage publié sous la direction de Mgr. Alfred Baudrillart, Recteur de l'Institut Catholique de Paris, et sous le haut Patronage du Comité Catholique de Propagande Française à l'Étranger.* Paris. Bloud et Gay 1915. XII et 298 pages in 8. Prix 2 Francs 40 net. Ova je knjiga prevedena u šest jezika. Ova knjiga sastoji od više sasavaka, što su ih napisali najugledniji pisci iz redova francuskih katolika. Sam nadbiskup pariški kardinal Amette napisao je poslanicu kao uvod u ovo djelo. Osim rektora pariške katoličke univerze Baudrillart-a ističu se imena drugih odličnih pisaca, kao Bernarda Gaudreau, Gorges-a Goyau, François-a Veuillot i dr. U ovoj se knjizi, u koliko se razabire iz odgovora njemačkih katolika, u crnim bojama rišu grozote ratne, što se dogodiše u Belgiji prigodom provale njemačke vojske i okupacije te kraljevine, ter u Francuskoj, gdje se i danas još vodi okorjeli boj. Te se grozote prikazuju u toj knjizi kao djelo *barbarstva njemačkoga*, udara se poprijekom po kulturi njemačkoj kao nekršćanskoj, koja ruši crkve i oltare, po-

¹ na str. 266.

² Pözl: Der Weltapostel Paulus. Regensburg 1905.

³ Weil die Apostelgeschichte 27, 27 bemerkt, das Schiff habe in der Adria keine Irrfahrt gemacht, so hat man vereinzelt, neuestens wieder im dalmatischen Schrifttum behauptet, das Schiff sei nicht an der Insel Malta, sondern an Melida, einer kleinen Insel an der dalmatischen Küste gelandet. Diese Auffassung, die mehr dem Lokalpatriotismus entspricht, ist vollständig grundlos (str. 48.).

činja nebrojena svetogrda, ubija svećenike i tako progoni Crkvu. Suviše prikazuje se u toj knjizi ovaj rat kao rat, koji ide za uništenjem katolicizma i kršćanstva.

Njemački katolici uvrijeđeni ter izazvani ovom knjigom nisu ostali dužni Francuzima. Još iste godine ugledala su svijetlo dva djela. Jedno, što ga priredio A. J. Rosenberg pod naslovom: *Der deutsche Krieg und der Katholizismus. Deutsche Abwehr französischer Angriffe*. Berlin, Verlag der Germania 1915., i ovo ovdje u naslovu recenzije spomenuto djelo. Najugledniji katolički pisci u Njemačkoj sastadoše se u Freiburgu i opet u Koblenzu i nakon dogovora napisahu niz članaka, u kojima odgovaraju na francuske napadaje. Već sam ton, kojim je napisano ovo djelo, objektivno razlaganje bez osobnih napadaja i objedá, pa onaj ponos, s kojim katolici Njemački pokazuju na pozitivne uspjehe svoga kulturnoga rada, očituje nedvojbeno, na kojoj je strani istina i pravo, a na kojoj mržnja i zavist, a po tom zasljepljenost i chauvinizam. Preogromno je ovo djelo (VIII. i 494 str. u 8), a da bi se u kratkoj recenziji dostojno prikazalo. Nastojat ću ipak reći koju o njemu.

Mjesto uvoda piše dr. Jos. Mausbach, prof. morala na sveučilištu u Münsteru, članak pod naslovom: *Die literarische Kriegserklärung der französischen Katholiken*, u kojem ističe, kako je to žalosno, što su francuski katolici smatrali shodnim da prenesu rat na polje literarno, na polje idealnih dobara, koja su svim narodima zajednička, a još je žalosnije, što su francuski katolici rat navijestili njemačkim katolicima, premda ovi nisu dali povoda tomu. Budući da su franc. katolici u tom svojem spisu (*Schmähschrift* zove ga Mausbach) pred cijelim svijetom pogrdili domovinu, kulturu i kršćansko vladanje katolikâ Njemačke, to su oni dužni ustati na obranu ovih svojih dobara. U tu svrhu izdana je ova knjiga, u tu svrhu prevedena također na šest stranih jezika. Nepravедnost je nečuvena, kad se katolicima Njemačke u grijeh upisuje sve što se u ovom ratu zbiva, kao da su oni ovaj rat izazvali.

Na drugom mjestu piše dr. Heinrich Finke, sveuč. prof. u Frei-

burgu, članak pod naslovom: *Recht und Notwendigkeit des Weltkrieges*, u kojem ističe katoličko načelo, da je slobodno voditi samo pravedni rat. U samoj naravi ljudskoj je usaden strah pred nepravednošću rata tako, te svaka ratujuća stranka osjeća nuždu ne samo da bude sama o tom uvjerena, da je pravednost na njezinoj strani, već ona nastoji da i sav svijet o tom uvjeri. Zatim na temelju javnih i svijetu poznatih činjenica ter izjavá poznatih državnika prikazuje pisac politiku Rusije, Francuske i Engleske, koja je kroz decenije išla za tim, da Njemačku uništi. Njemačka se dakle pravom brani protiv nepravednosti svojih neprijatelja. Ističe napose pisac pravednost rata Austrije protiv Srbije, koju je priznao socijalist Jaurés i papa Pijo X. A nakon rata, kad se duhovi primire i kad bude historija objektivnu istinu isticala, još će jasnije sijevnuti, na kojoj je strani bila pravednost i pravo.

Na trećem mjestu raspreda pitanje dr. Heinrich Schrörs, sveuč. prof. u Bonnu, da li je ovaj rat religiozni rat? *Ist der Krieg ein Religionskrieg?* Francuzi su ovu tvrdnju osobito isticali u svojoj knjizi i opetovano ustvrdili, da je Njemačka protivnik katolicizma, da se taj rat vodi protiv katoličke Crkve i protiv svećenstva katoličkoga, te da bi u slučaju pobjede na strani Njemačke svijetom zaviadao luteranizam i t. d. Ova je tvrdnja doista smiješna, kad se pomisli, da se anglikanska Engleska, skizmatička Rusija i slobodno-zidarska Francuska bore za katolicizam protiv katoličke Austrije i Njemačke sa 24 milijuna katolika. A dokazi za tu smiješnu tvrdnju — kao *Los-von Rom-Bewegung* u Austriji, protestantska kapela u Madridu i namještenje pastora, protestantska crkva u Jerusalemu i t. d. — tako su slabi, da se s ironijom odbiti moraju.

Petar Lippert S. I. u članku *Die Gottesverehrung im deutschen Volke* odbija neponjatni prigovor, kao da Nijemci ne štiju pravoga Boga, već posebnoga svoga kumira, koga zovu „*unser Gott*“, „*der alte Gott*“, a to bi imao biti Wotan, kojega su stari poganski Germani poštivali, simbol i personifikacija Nijemstva, „*das Deutsche ich*“. Ne bi čovjek vjerovao, da najugledniji katolici XX. vijeka u

Francuskoj dolaze na ovakove niske prigovore protiv svojih susjeda Nijemaca. U odgovoru dakle svojem ističe P. Lippert u lijepom retorski i elegantnom dikcijom sastavljenom članku, da njemački narod vjeruje u pravoga Boga, da se moli pravom Bogu i da se srcem i voljom pokorava Bogu. Imade doduše u Nijemaca filozofa, kao Kant, Nietzsche, po kojima su Nijemci na zao glas došli. Ali za Kanta tvrdi Lippert, da nije zaniijekao bivstvovanje Božije, a za Nietzsche-a veli, da nije bio filozof, već liričar, bolesna izmučena duša, koja je jade od Boga zapuštene duše tako dirljivim riječima opisala, kako se to dosad nije čulo i kako nijedan u Boga vjerujući čovjek ne bi mogao onako potresno prikazati onu groznu zapuštenost i zdvojnost bezbožnog bića. Pravi bezbožni filozofi da su bili Francuzi, a to su materijalisti 18. stoljeća i enciklopedisti 19. stoljeća. Ali kao što bi ludost bila nazvati francuski narod bezbožnim za to, što je bilo bezbožaca u njemu, tako je i u ovom slučaju glede njemačkoga naroda, sve kad bi i bilo filozofa bezbožaca. Što Nijemci rabe izraz „unser Gott“, čine to po napatku samoga Isusa, koji nas je učio tako, da Boga zovemo „Pater noster“ izraz „der alte Gott“ skroz je ortodoksan, kako se vidi iz sv. Pisma Ex. 3, 14 sqq. i drugih mjesta, gdje se Bog spominje: *antiquus deus in um*. Na žalost nijesu svi Nijemci katolici, ali svi su kršćani i vjerni štovatelji pravoga i živoga Boga, počam od cara i vrsnih vođa i državnika pa sve do zadnjega vojnika i građanina.

U članku „Belgiens Neutralität und ihr Untergang“ raspravlja dr. iur. Godehard Josef Ebers, sveuč. prof. u Münsteru, o ovoj točki teškoga prigovora od strane francuskih katolika. Pisac počima historijom, kad je nastala današnja Belgija, u koju su ju svrhu zavelesti priznale samostalnom državom i uz koje pogodbe, naime da bude neutralna spram svijtu. Odatle se izvode dužnosti i tereti ove neutralnosti. Na temelju diplomatskih dokumenata dokazuje zatim pisac, da je Belgija sama svoju neutralnost povrijedila prije nego li je buknuo rat, da je svoju čast engleskoj prodala, da se je svoje nezavisnosti političke i vojničke na korist

Engleske odrekla. Belgija da je svoju riječ pogazila, da će biti spram svih država jednako neutralna. Francuska i Engleska da su pogazile svoje obećanje, da će belgijsku neutralnost poštivati i štiti. Njemačka pak da je u času najveće svoje nužde u svrhu svoje samoobrane prisiljena bila provaliti u Belgiju, ali joj je ujedno ruku pružila da spasi njezinu samostalnost i neovisnost i obećala svaku štetu poslije rata naknaditi. No Belgija da je tu ruku Njemačke odbila i tako je ona sama svojoj nesreći kriva.

Prof. dr. Franz Sawicki u Peplinu u članku „Die deutsche Philosophie und der Weltkrieg“ odbija prigovor, da njemačka filozofija uči antikršćansku etiku, da je cio narod tom otrovnom filozofijom zadojen, i dosljedno da sada vodi rat na nekršćanski način. Priznaje pisac, da imade u Njemačkoj filozofskih teorija, koje ne odgovaraju kršćanskim načelima, ali da ovakove teorije stvarna i ozbiljna etika pobija kao i druge bludnje. Dapače sam Nietzsche prigovara njemačkim filozofima, da niječu doduše kršćanske dogme, ali da se ne usuđuju dirati u kršćanski moral. Ništo pako ne stoji, da je cio narod otrovan krivom filozofijom i da se to vidi u načinu ratovanja.

Drugi prof. istoga sveučilišta u Münsteru dr. Aloys Meister dao si je truda da u članku „Der Krieg und die Lüge“ podrobno dokaže, da se je baš Francuska i njezina saveznica Engleska služila i služi nemoralnim sredstvom laži, varajući lažnim izvještajima svoje narode i ne dozvoljavajući, da istina prođe u svijetlo. U tu su svrhu Englezi odmah na početku rata prerezali kabele, što spajaju Njemačku s Amerikom, samo da onamo ne dopre istina; u tu su svrhu Englezi kupili i podmitili novinstvo, koje mora pisati, kako Englezi hoće da se piše; u tu su svrhu hotimice lažne vijesti o nepriatelju širili u svijet, dapače i vojničke službene izvještaje krivo sastavljali. Sve to dokazuje pisac na temelju činjenica, koje su za kratko vrijeme u pravo svijetlo iznesene, jer u laži su kratke noge, i narodi se mogu zavarati, ali zavarati konačno ne mogu, jer istina uvijek pobjeđuje. Nijesu dakle opravdani prigovori protivnikâ,

koji sami još gorje griješe, nego li to drugima spočitavaju.

I tako to ide redom kroz 20 članka, od kojih da sve iscrpim ma i u najkraćim crtama, izašla bi preduga ova recenzija. Neka bude za to dosta da navedem samo naslove ostalih radnja, kako slijede u tom velikom djelu.

8. Zur Psychologie der Greuel-Aussagen. Univ. Prof. Dr. Wladislaus Switalski, an der kgl. Akademie in Braunsberg.

9. Kunst und heilige Stätten im Kriege. Univ. Prof. Dr. Jos. Sauer in Freiburg im Br.

10. Seelsorge und religiöses Leben im deutschen Heere. Univ. Prof. Dr. Georg Pfeilschifter im Freiburg.

11. Deutsche und französische Kriegshirtenbriefe. Univ. Prof. Dr. Alois Knöpfler in München.

12. Der französische und der deutsche Kulturkampf in ihren Ursachen und Folgen. Oberlehrer Dr. Hermann Platz in Düsseldorf.

13. Katholicismus und Protestantismus im gegenwärtigen Deutschland. Domdekan Dr. Franz Xaver Kiefl in Regensburg.

14. Reich, Kaiser und Parität. Dr. Karl Hoerber, Seminardirektor a. D. Köln.

15. Deutsche Weltherrschaft. Univ. Prof. Dr. Hermann von Grauert in München.

16. Staat, politische Freiheit und Militarismus in Deutschland. Dr. Goetz Briefs, Privatdozent in Freiburg.

17. Deutsche soziale Kultur. Prälat Dr. August Pieper, Generaldirektor des Volksvereines für das katholische Deutschland in München-Gladbach.

18. Das Allgemeinmenschliche in deutscher Art und Kunst. Prof. Karl Muth in München.

19. Unsere religiöse Kultur. Bischof Michael v. Faulhaber in Speyer.

20. Das katholische Deutschland und die Heidenmission. Univ. Prof. Dr. Jos. Schmidlin in Münster.

Na koncu zgodno je redaktor ove zbirke članaka dodao dva brzojava u tom predmetu: Brzovjav dvojice kardinala caru i odgovor carev njima. Zatim dva dokumenta, jedan od Pape: Odgovor sv. Oca 6. sept. 1915. (Acta Ap. Sedis No. 16.); a drugi od kato-

ličkog episkopata Njemačke: Adresa njem. biskup. konferencije u Fuldi sv. Ocu 17. aug. 1915.

U njemačkom novinstvu bilo je mnoštvo članaka, u kojem se je istakla mnoga misao od onih, što su u ovoj knjizi navedene. Ali pored toga ova knjiga zaslužuje da se čita. Za to je preporučujem.

Dr. Pazman.

Jurić O. Frano. Franjevački samostan u dubrovačkoj Rijeci. Povijesno-opisni prikaz. Zagreb, 1916. Tiskara i litografija C. Albrecht. U 8° str. VI + 136. Cijena K 1'80.

Pisac je ovim djelom svojim podigao svojoj redovn. provinciji, kojoj je djelo i posvetio, doista spomenik aere perennius. Nije mogao učiniti veće usluge njojzi nit se sjajnije odužiti za njena dobročinstva. Iza predgovora pružio je pisac kratak osvrt na cijelu franjev. provinciju sv. Jerolima u Dalmaciji: kako se je razvila, koji su joj samostani, kakav je život njenih redovnika, rad u duh. pastvi, rad za hrvatstvo, kakove znamenitosti građevne, slikarske i rezbarske i dr. u sebi krije i koji su joj članovi po službama i po radu književnom postali glasoviti. Iza toga opisuje samostan na Rijeci (Ombla) Dubrovačkoj, njegov položaj, vegetaciju, okolicu, a onda počinje historijom samostana sve od postanka njegova u 14. stoljeću. Ističe s ponosom blagosovan rad samostanaca za vrijeme Dubrovačke republike, kada je spadao pod bosansku vikariju, kasnije pripao dubrovačkoj, a ova se opet kasnije s dalmatinskom provincijom složila u jednu. Znamenita je perioda za ovaj samostan, kad je sv. redovnik franjevac Jakob Markijski došao u Dubrovnik u duhovnom poslu, ondje bravio, pohađao okolišne samostane i među ostalima pohodio i ovaj na Rijeci. Potres u Dubrovniku god. 1667. nanio je štete i ovom samostanu, ali je bio popravljen. Riše zatim pisac zgođe ovoga samostana za vrijeme pada Dubrovačke republike i kako je samostan spašen od pljačkanja francuskih i kasnije crnogorskih četa. Nakon toga